

Meži asarām netic

Visi atbildīgie lēmumi meža nozarē tiek pieņemti, balstoties uz datu bāzi un rekomendācijām, kuras sagatavo meža zinātnieki. Par to, kā mūsu mežu apsaimniekošanu vērtē nozares zinātnieki, žurnāliste Anita Jaunbelzere iztaujā Latvijas Valsts meža zinātnes institūta direktoru Dr. silv. JURĢI JANSONU.

ANITA JAUNBELZERE

KARĪNAS MIEŽĀJAS FOTO

Jurģis Jansons: "Atsevišķi meža ciršanas gadījumi, kas izsaukuši sabiedrības nepatiku, ir nevis vispārēja prakse, bet gan kļūdainas plānošanas rezultāts reģionālā līmenī."

– Manuprāt, atsevišķu mediju kampaņa – "asmen's cērt, meži vaid" – ir mūsu nacionālās tautsaimniecības nozares un nacionālo mezsaimniecības uzņēmumu graušana. Likumdevējiem iesniegts priekšlikums, ka Latvijas valsts mežu apsaimniekošanas plāni jāsapņo ar nevalstiskajām organizācijām. Iedomāieties, kas notiks, ja kāda cilvēku jeb interneta komentētāju grupa, kas uzskata, ka katram kokam ir aura un dvēsele un tā nociršana ir pielīdzināma slepkavībai, nodibinās nevalstisku organizāciju, ar kuru būs jāsapņo valsts saimniecisko mežu apsaimniekošanas plāni. Tad Latvijas tautsaimniecībā sāksies haoss.

Cita lieta, ka valsts mežos pēdējos gados lietotā mezsaimniecības plānošanas metode, ciršanu veicot plānošanas vienībās, daļai sabiedrības vizuāli nepatīk. Citiem vārdiem – sabiedri-

ba labprātāk akceptē ierasto praksi, kad cirsmas ir izklaidētas meža masīvā. Taču no meža augšanas viedokļa ir vienalga, vai līdzīgas cirsmas meža masīvā izvietotas izklaidus vai plānotas netālu viena no otras.

Cirsmu plānošana vienūniet ir pamatota ar ekonomiskiem apsvērumiem. Kaut arī nacionāla uzņēmuma attīstība neapšaubāmi ir visas sabiedrības interesēs, meža apsaimniekošanā ir jārespektē arī citi sociālie aspekti.

Mans personīgais viedoklis gan ir tāds, ka atsevišķi meža ciršanas gadījumi, kas izsaukuši sabiedrības nepatiku, ir nevis vispārēja prakse, bet gan kļūdainas plānošanas rezultāts reģionālā līmenī. Nereti kā arguments mežu ciršanai tiek pieminēta Zviedrija, kurā kailcirtes platība sasniedz 50 hektārus. Bet jāatceras, ka Latvijā meža ainava nav monotona, tā atrodas nepārtrauktā mijiedarbībā ar cilvēku dzīves telpu, izņemot atsevišķus lielus mežu masīvus. Šā iemesla dēļ mehāniska cirsmu plānošanas pieeja neder. Esmu piedalījies akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" sadarbības partneriem rīkotajos semināros un varu atzinīgi vērtēt mezsaimniecības plānos iezīmētās dzeltenās "bumbiņas" – sabiedrībai nozīmīgās vietas, kuras tiek apzinātas un kuras respektē, plānojot mezsaimniecisko darbību. Rūpīgi un niansēti attīstot šo dzelteno tiklu, sabiedrība un meža nozare kopumā tikai iegūtu.

– **Kā jūs šobrīd vērtējat Latvijas mežu veselību?**

– Meža zinātnieki kopumā Latvijas mežu veselību nevērtē kā sliktu un nesaska-

ta pamatu lielām bažām.

Šobrīd pie Garkalnes egļu mūķeņu kāpuri nograuz prieku skuju. Bet šā kaitēkļa savairošanās nekādā veidā nav saistīta ne ar mezsaimniecību, ne koku ciršanu – tā vienkārši sagadījies, ka kukaiņi šajā apvidū savairojušies, šī nav pirmā reize. Priedes atkal atkopsies, skuju ataug, par to nevajadzētu baidīties. Līdzīgi deviņdesmito gadu sākumā bija Juglas un Brīvdabas muzeja apkārtnē, tad darbojās cits kaitēklis. Šobrīd ar priežu mežiem tur viss ir kārtībā.

Latvijā ir problēmas ar vidēja vecuma egļu audzēm, tās pastiprināti kalst. Bet tā notiek arī citur pasaulē, piemēram, Polijā, Zviedrijā un Lietuvā. Pagaidām neviens tur neko nevar līdzēt, jo zinātniekiem pat nav īsti skaidrs, kāpēc egles nokalst. Papildus tam egļu audzēs ir izplatīta trupe, kas redzama tikai tad, kad koku nocērt. Līdzīgi arī apsēm, tās parasti sāk trupēt pēc trīsdesmit gadu vecuma. Pamatojoties uz pētījumiem, kuri apliecina apšu trupes izplatību, ir sagatavoti grozījumi Meža likumā, kas atļautu apses nocirst no trīsdesmit gadiem, cenšoties apsteigt trupes izplatību un atļaujot meža īpašniekiem iegūt ne tikai malku, bet arī lietkoksni. Taču ir viedokļi, kas apšu ciršanas vecuma samazināšanā saskata netiešus "mežu izciršanas" draudus, tādēļ Meža likuma grozījumu liktenis ir neskaidrs.

– **Vai varat pateikt, cik koksnes atmirst gada laikā?**

– Mēs vēl nezinām, kāds ir krājas ikgadējais atmirums. Mēs mežā varam uzskaitīt visas kritālas, nedzīvo koksni, ko arī darām, bet ne-

varam pateikt, cik gadu laikā tā ir uzkrājusies. Taču varam prognozēt, ka ikgadējais atmirums nevarētu būt lielāks par diviem trim miljoniem kubikmetru.

– **Ja pieaugums gadā, pēc monitoringa datiem, ir 25 miljoni kubikmetru, atmirums – trīs, bet nocērtam 13, tad sanāk, ka paliek arī rezerve?**

– Jā, koku diametra pieaugumu mēs pirmajā meža resursu monitoringa ciklā mērījām – izurbām serdeni un izmērījām pēdējo piecu gadu gadskārtu platumu. Zinot koka diametru, izrēķinājām, cik tas pēdējo piecu gadu laikā pieaudzis. Izmanojot doktora Imanta Liepas sastādīto algoritmu, aprēķinājām augstuma pieaugumu un līdz ar to – tekošo dzīvo koku krājas pieaugumu. Sanāca, ka dzīvo koku koksnes pieaugums gadā ir 25 miljoni kubikmetru jeb par trim miljoniem kubikmetru lielāks, nekā tika prognozēts pirms tam. Koksnes resursi Latvijā tiešām ir lieli, un ir liela arī mežu spēja ražot papildu koksni. Ja viss būtu nocirsts, kā dažkārt viens otrs melnā humora cienītājs apgalvo medijos, tad mūsu dati arī to parādītu. Tomēr meža resursu monitorings rāda, ka pieaugušo audžu apjoms jeb ekspluatācijas fonds ir desmit reizi lielāks nekā gadā nocirstais. Turklāt mežs vēl pieaug klāt. Šī uzkrātā rezerve palielināta netiek, iespējams, tā pat nedaudz samazinās, bet tad valstij un sabiedrībai jādiskutē – cik liela augušo koku rezerve saimnieciskajos mežos vajadzīga un vai to var un vajag tērēt? Kam šo rezervi taupīt? Kam gatavoties? Karam vai valstiskās sistēmas maiņai?

Padomju laikā Latvijā tika veidoti koksnes uzkrājumi gar ceļmalām stratēģiskajai rezervei kara gadījumā.

– **Vai meža zinātnieki vērtē arī jaunaudzes? Izskanējuši pārmetumi, ka izcirstais ne visur tiekot veiksmīgi atjaunots.**

– Kur iekrīt meža resursu monitoringa parauglūkums, tur mēs uzņēmām visus augošos kokus. Papildus vērtējam arī jaunaudzes. Mēs profesionāli mēģinām vērtēt ne tikai valdošo koku sugu, bet arī galveno koku sugu – to, kura ir atjaunota. Skuju koku audzēs nereti ir starpstadija, kad dominē lapu koki, īpaši vasarā. Piemēram, ja egļu jaunaudzē ieaugušas apsītes vai priežu jaunaudzē bērzi, mēs uz vienu skuju koku varam samērīt piecus lapu kokus un parauglūkumu novērtēt kā lapu koku audzi, kaut arī pēc nedēļas, iespējams, tos nocirtīs kopšanas cirtē. Tāpēc esam secinājuši, ka mežā ļoti rūpīgi jāskatās, kādu koku sugu mežkopji audzē, un mērījumu laikā jāievāc detalizēta papildu informācija.

– **Kāds paliek iespaid? Vai jaunaudzes tiek laikus izkoptas?**

– Dati par to vēl nav apkopot, taču būs analīze arī par šādām lietām. Lēmumu pieņēmēji Latvijā ir pareizi uztvēruši agrinās kopšanas cirtes un intensīvu jaunaudžu izretināšanu kā vissvarīgāko, izšķirošo ražīga meža veidošanas pasākumu, un to pamatoti pieprasa ar likumdošanu un veicina ar subsīdiju palīdzību. Pamatā gan meža resursu monitorings vāc datus par koksnes resursiem. Galvenais, kas jāsaprot, – Latvijas mezsaimniecības galaprodukts ir zāgbaļķi.